

**Методичні та практичні аспекти вдосконалення організації
функціонування аграрних формувань**

Розкошна О.А., к.е.н., доцент кафедри менеджменту в галузях АПК СНАУ

Гончарова М.Л., асистент кафедри менеджменту Української академії
банківської справи

Постановка проблеми. В аграрній сфері спостерігається зниження ефективності виробництва, погіршення умов праці і життя селян. Загостренню ситуації сприяє невідповідність ринковим умовам господарювання цінового, кредитного і податкового механізмів, недосконалість внутрішньогосподарських організаційних перетворень в агропідприємствах. Не секрет, що в процесі реформування аграрного сектору економіки мало уваги приділялося дотриманню методологічних засад щодо організації сільськогосподарського виробництва, а тому основні складові виробництва - праця, земля, виробничий потенціал використовуються неефективно. Це зумовлює необхідність поглибленого вивчення теоретико-методологічних основ ефективної організації виробництва та праці в сільському господарстві.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та практичні аспекти механізму підвищення ефективності аграрної сфери економіки, застосування раціональних способів організації сільськогосподарського виробництва розглянуті у працях В.Г.Андрійчука, П.І. Гайдуцького, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.Й. Маліка, М.М.Федорова та інших.

Метою даного дослідження стало теоретичне і практичне вивчення можливостей та обґрунтування заходів щодо забезпечення належного функціонування підприємств в аграрному секторі з урахуванням впливу основних організаційно-економічних аспектів їх діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарське виробництво, як специфічна галузь народного господарства представлено різноманіттям форм господарювання. Так, за даними Держкомстату України на початок 2005 року створено 21,6 тис. нових агроформувань ринкового типу, з них: приватних - 4,47 тис.(20,6%); товариств з обмеженою відповідальністю (ТОВ) - 7,31 тис. (34,2%); акціонерних товариств - 0,8 тис. (3,8%); сільськогосподарських кооперативів - 1,98% (9,3%); фермерських господарств - 4,33 тис.(19,4%); інших суб'єктів господарювання - 2,73 (12,7%). Але, на жаль недосконала система організації виробництва сьгоднішніх сільськогосподарських підприємств є досить вагомою перешкодою стосовно забезпечення ефективного їх функціонування. Організація аграрного виробництва в Україні не відповідає світовій практиці розширеного відтворення. Так, навантаження ріллі на 1 трактор в Україні у 4-20 разів, а посівів зернових на зернозбиральний комбайн - у 4-8 разів більше, ніж у розвинених країнах [5, с. 10].

Під організацією виробництва слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на раціональне поєднання процесів праці з матеріальними елементами виробництва в просторі і в часі з метою раціонального

використання виробничих ресурсів для створення таких видів продукції та надання послуг, які є конкурентноспроможними, найбільшою мірою задовольняють попит споживачів і дають певні прибутки [1, с.3].

Саме організаційний чинник набуває особливого значення в умовах поступового утвердження у сільському господарстві прогресивних засад його розвитку [2, с.37]. Деталізація даного аспекту конче необхідна і повинна розпочинатись з оцінки суттєвих зональних особливостей сільськогосподарського виробництва, що потребує обов'язкового наукового обґрунтування доцільності розміщення тієї чи іншої галузі сільського господарства в певному регіоні.

Основними принципами раціонального розміщення сільського господарства мають бути: наближення виробництва малотранспортабельних продуктів сільського господарства і таких, що швидко псуються, до місць їх споживання; наближення переробних підприємств до джерел сільськогосподарської сировини, що запобігає втратам готової продукції; найбільш інтенсивні галузі, які вимагають значних витрат праці з розрахунку на 1 га земельної площі необхідно розміщувати в зонах з більшою щільністю населення та інші.

Організаційний аспект у розвитку агроформувань передбачає забезпечення оптимальності розмірів господарств та їх підрозділів у певній природно - кліматичній зоні, що сприятиме більш ефективному використанню продуктивних сил.

Визначення розмірів господарських формувань за обсягами виробництва валової продукції та кількісним складом працівників ґрунтується на встановленні оптимальних співвідношень між земельною площею, засобами механізації (при визначених технологіях), кількістю працівників та їх збалансованості з обсягами виробництва [1, с. 105].

На думку видатного вченого-аграрія В.Я. Месель - Веселяка найвищу ефективність забезпечують сільськогосподарські підприємства, площа сільськогосподарських угідь в яких перевищує 5 тис.га. У фермерських господарствах збільшення площі ріллі з 50 га до 400 - 900 га підвищує комплексний коефіцієнт використання технічних засобів з 0,16 до 0,88 - 0,91, а відповідно й значно знижується собівартість продукції [6, с.21-22].

Поряд з вище наведеним, на розмір господарств та їх підрозділів впливають також фактори керованості і оперативності управління, а також суб'єктивні фактори, а саме: вміння керівника знайти правильне організаційне рішення, вигідних партнерів для постачання засобів виробництва та здійснення збуту продукції, створити сприятливий мікроклімат в трудовому колективі. Лише у 15% реформованих сільськогосподарських підприємствах працюють керівники і фахівці, що відповідають сучасним вимогам господарювання [3,с.69]. Саме вдосконалення організації управління є однією з найважливіших проблем, яка потребує негайного вирішення. Забезпечення оптимізації процесів управління можливо за умови формування відповідної ринковим умовам організаційної структури управління, що має проектуватися з урахуванням необхідності визначення межі життєвого циклу виробництва, розмірів

виробництва, виробничої і соціальної інфраструктури; визначення завдань в розрізі ланок управління на засадах централізації і децентралізації управління, меж розподілу праці в системі управління та системи горизонтальних і вертикальних комунікаційних зв'язків між суб'єктами управління.

Необхідно підвищувати ефективність функціонування підприємств шляхом реструктуризації, вдосконалення економічного механізму господарювання підрозділів, організації праці, обґрунтування оптимальних розмірів структурних одиниць тощо.

Процес визначення розміру структурного підрозділу являє собою пошук оптимального співвідношення продуктивних сил з обсягами виробництва. В процесі визначення розмірів внутрішньогосподарських підрозділів, їх якісного складу доцільно враховувати наступні фактори: високий професійний рівень всіх членів трудового колективу; оптимізація чисельності працюючих у підрозділі для забезпечення здійснення взаємного контролю; повна завантаженість роботою кожного члена підрозділу; наявність необхідних засобів праці.

Отже, стає можливим формування таких організаційно-виробничих відносин, які б сприяли забезпеченню реалізації як колективної так і особистісної зацікавленості працівників. Достатньо актуальним залишається створення, обов'язково з урахуванням інтересів працюючих, невеликих за чисельністю виробничих підрозділів. Так, колектив чисельністю 6-8 чоловік зможе досить плідно працювати і сприятиме забезпеченню ефективної концентрації виробництва.

Суттєвою перепорою щодо здійснення процесів реструктуризації сільськогосподарських підприємств, функціонування створених нових господарських формувань є недосконалість, а в більшості випадків, і взагалі, відсутність ринкового механізму взаємовідносин саме у внутрішньогосподарських підрозділах. Більшість агропромислових підприємств не йдуть далі складання виробничої програми, не планують витрати і собівартість продукції, не складають фінансовий план, не розробляють госпрозрахункові плани підрозділів [7, с.5].

На думку багатьох вчених, стан аграрної економіки і надалі погіршуватиметься, якщо не буде сформоване підприємницьке середовище господарювання, основними напрямками формування якого мали б стати: зміна економічного і юридичного статусу відповідно до нових відносин власності; створення організаційної структури з урахуванням економічної самостійності та самоврядування, виходячи з інтересів власників; підпорядкування техніко-технологічного вдосконалення підприємницької діяльності самоокупності та самофінансуванню [4, с. 15-16].

Успішному функціонуванню господарських формувань в сільському господарстві сприятиме, насамперед, максимальне використання людського потенціалу; врахування соціально-психологічних аспектів побудови трудових колективів.

Висновки. Таким чином, сучасний рівень розвитку аграрної сфери економіки вимагає здійснення організаційних заходів щодо оптимізації

організаційного, економічного та соціально-психологічного механізмів господарювання як на рівні агроформувань в цілому, так і на рівні внутрішньогосподарських структурних підрозділів зокрема.

Література:

1. Шкільов О.В. Організація виробництва і підприємницької діяльності в сільськогосподарських підприємствах. - К.: Урожай, 1997.

2. Баланюк І.Ф. Організаційне забезпечення нового етапу розвитку аграрних відносин. // Економіка АПК.-2002.-№ 9.-С.37.

3. Кириленко І.Г. Напрями підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського виробництва. // Економіка АПК.-2005.-№11.-С.69.

4. Амбросов В.Я., Маренич Т.Г. Реструктуризація реформованих господарств. // Економіка АПК. - 1997. - №9. - с. 15-16.

5. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави. //Економіка АПК.-2005.-№11.-С.10.

6. Месель-Веселяк В.Я. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва.// Економіка АПК.-2005.-№6.-С. 21-22.

7. Малік М.Й. Кооперація в сільському господарстві України: стан і перспективи.// Економіка АПК.-2005.-№12.-С.5.

Анотація

Розкошна О.А., Гончарова М.Л. Методичні та практичні аспекти вдосконалення організації функціонування аграрних формувань. Теоретичне і практичне вивчення можливостей та обґрунтування заходів щодо забезпечення належного функціонування підприємств в аграрному секторі з урахуванням впливу окремих організаційно-економічних аспектів.

Аннотация

Роскошная Е.А., Гончарова М.Л. Методические и практические аспекты усовершенствования организации функционирования аграрных формирований. Теоретическое и практическое изучение возможностей и обоснование способов надлежащего функционирования предприятий в аграрном секторе с учетом влияния отдельных организационно-экономических аспектов.

The summary

Rozkoshnayua L ,Goncharova M.L. The basic approaches of organizational improvement of functioning of agrarian formations. Rozkoshnayua L. Theoretical and practical studying of opportunities and also substantiation of actions on maintenance of normal functioning the enterprises in agrarian sector of economy in view of influence of separate organizational - economic aspects of their activity.

Гончарова М.Л. Методичні та практичні аспекти вдосконалення організації функціонування аграрних формувань / М.Л. Гончарова, О.А.Розкошна // Вісник Сумського національного аграрного університету.

Серія Економіка та менеджмент. – Суми: СНАУ, 2007. – Вип. 4-5 (24-25). – С. 3–7.